

## ЗАСТОСУВАННЯ НАДБАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*У статті узагальнено сутність української етнопедагогіки. Дано характеристики нині діючих варіативних програм виховання і навчання дітей дошкільного віку, авторських розробок з використання народознавства в дошкільних навчальних закладах.*

**Ключові слова:** етнопедагогіка, національна система виховання, народна педагогіка, народознавство.

*Постановка проблеми в загальному вигляді...* В сучасних умовах національного відродження України постає питання про більш ґрунтовне і продумане використання народної педагогіки в кожній ланці системи народної освіти. Особливо велике значення має народознавча основа у вихованні дітей дошкільного віку. Система виховання та освіти мусить бути національною. Дитина повинна знаходитись під постійним виховуючим впливом духовної і матеріальної культури свого народу. Сучасна етнокультурна ситуація в Україні далека від тієї, яка потрібна для повноцінного духовного та інтелектуального відродження народу. Не використовують повною мірою своїх можливостей дошкільні заклади, хоча протягом останніх років і відбулися значні зрушення в українському суспільному дошкільлі. Такими ми вважаємо загальний процес демократизації дошкільних закладів освіти, виникнення нових концепцій і напрямків роботи з дітьми, до яких входить використання народознавства в освітньо-виховній роботі дошкільного закладу.

*Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...* Концептуальні положення та теоретичні засади українського національного виховання, місце в ньому етнопедагогіки визначили В.Кузь, Ю.Руденко, З.Сергійчук. Над проблемою розвитку української дошкільної етнопедагогіки та використання її здобутків у сучасному дошкільному закладі працює Н.Рогальська. Теоретичні засади народознавства, історію розвитку етнопедагогіки, зміст і методикку ознайомлення з українською національною культурою висвітлено у працях А.Богущ, Н.Лисенко. Питанням виховних традицій української родини присвячені дослідження Г.Маковей, В.Супруненко, З.Болторович, О.Волосюк. Окремі аспекти народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку розкрито Л.Калуською (ознайомлення з народними ремеслами), Л.Плетеницькою, К.Щербиною, А.Граціанською (ознайомлення з елементами народної математики).

*Формулювання цілей статті...* Мета даної статті – проаналізувати стан використання засобів дошкільної народної педагогіки в умовах сучасних дошкільних закладів на основі аналізу чинних й альтернативних програм виховання і навчання дітей дошкільного віку та авторських доробок.

*Виклад основного матеріалу...* Поняття етнопедагогіка тлумачиться як емпірична система педагогічних знань і засобів певної етнічної народності, її національної виховної самобутності. Як вказують сучасні дослідники національного виховання В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук [7], цінність етнопедагогіки – в її органічній єдності з укладом життя народу, його історією, культурними і побутовими традиціями; ідеї та засоби народної педагогіки, порівняно з багатьма засобами, ідеями наукової педагогіки, глибше і повніше втілюють у собі національну духовність, тобто національну психологію, філософію, світогляд, ідеологію та ін. Українська етнопедагогіка базується на принципах природовідповідності, культуровідповідності, народності виховання, гуманізму, єдності виховання й навчання, зв'язку із життям рідного народу, активності та ініціативності самого вихованця, орієнтування на загальнолюдські цінності. Основними засобами української етнопедагогіки є рідна мова, народний календар, історія, народна символіка, фольклор, народні ігри та іграшки, національне мистецтво, народні традиції, звичаї і обряди, родинно-побутова культура.

Важливість і необхідність національного виховання та основні шляхи його реалізації відзначено у Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття) [1]. Одним із найголовніших принципів цієї програми є національна спрямованість освіти, що є органічним поєднанням національної історії і традицій, збереження та збагачення культури українського народу. Програмою також передбачено нероздільність навчання і виховання, що полягає у підпорядкуванні організації та змісту освіти завданням формування всебічно розвиненої особистості, перетворенні системи моральних і духовних цінностей на важливий чинник виховання молодого покоління, відродження духовності українського народу, його менталітету.

Ми зробили спробу проаналізувати стан використання засобів народної педагогіки у практиці сучасних дошкільних закладів. Аналізу підлягали варіативні загальнопедагогічні нині чинні програми виховання і навчання дітей дошкільного віку, як-то: „Малятко”, „Дитина в дошкільні роки”, „Дитина”, авторські тематичні програми.

Авторський колектив програми „Малятко” [5] спробував розширити коло уявлень дітей про культурні традиції українського народу (мистецькі, трудові, мовні, родинно-побутові, обрядові і т.д.), ознайомлення з якими сприяє вихованню любові до свого роду, рідної природи, інтересу до духовних і матеріальних цінностей українського народу. Натомість у програмі лише у розділі „Дитина і навколишній світ” у старшій і підготовчій групах є тема „Початки народознавства”, де передбачено ознайомлення дітей з народними традиціями, з народною творчістю та розширити уявлення про народні промисли України. У розділі „У світі музики” програма вказує на необхідність відбору вихователями такого репертуару, що відповідав би національно-регіональним особливостям місцевості, але автори не роблять спроби їх визначити.

Народознавчі завдання вирішує і програма „Дитина” [2]. Програма побудована на принципі забезпечення зв'язку з традиціями народної педагогіки, фольклору, різними видами національного мистецтва. Відповідний навчально-виховний матеріал зосереджено у розділах „Мова рідна, слово рідне”, „Чарівні фарби і талановиті пальчики”, „Граючись зростаємо”. Вже починаючи із середньої групи передбачено ознайомлення малят з темою „Мій рідний край”. Провідне місце в програмі займає і народне мистецтво. Тематика занять тісно пов'язана з народним календарем, традиційними святами і звичаями України („Червоне яечко”, „Калинове диво”). До того ж, у цій програмі, на відміну від попередніх, передбачено варіантні шляхи відтворення дітьми народознавчої обізнаності у продуктивних видах діяльності. Автори зазначають необхідність врахування регіональних особливостей України, але зміст програми здебільшого зорієнтовано на Київську, Чернігівську, Житомирську області. Це засвідчує тематика занять, скажімо, зображувальної діяльності („День Києва”, „Травень на схилах Дніпра”, „Екскурсії по Києву”, „Свято Києва” тощо).

Посібник-керівництво „Дитина в дошкільні роки” [3] фактично не визначає завдань і змісту народознавчої роботи. Зокрема, автор вказує, що формування духовного світу дитини – головна мета життя батьків, діяльності вихователів дошкільних закладів. Але серед програмних завдань по ознайомленню дитини з навколишнім народознавча робота не передбачається.

Першу спробу створити окрему програму з народознавства для виховання дітей дошкільного віку зробила О.П.Макаренко [4]. Віддаючи належне автору, слід зазначити, що для кожної вікової групи визначено тематику занять і розроблено конспекти – на 2 заняття на квартал. Тематика занять цікава і доступна дітям. Але структура і зміст програми занадто схематичні, швидше нагадують відповідні методичні рекомендації, які, до того ж, обмежують народознавчу роботу з дітьми заняттями та вечорами розваг. Отже, вихователі можуть використовувати цей посібник лише в окремих випадках.

На наш погляд найбільш повно і доцільно представлено зміст народознавчого матеріалу для дітей дошкільного віку у тематичній програмі „Мій рідний край, моя земля. Українське народознавство у дошкільному закладі” (За редакцією А.М.Богуш і В.І.Ян) [6]. Програма охоплює 11 розділів. Серед них – „Україно моя. Батьківщина моя”, „Символи України”, „Родовід. Родинне деревце”, „Побут України”, „Національні традиції та свята”, „Слово рідне, мова рідна”, „Народні ігри”, „Народна метеорологія”, „Українське національне мистецтво”, „Народно-декоративне мистецтво та промисли”, „Рідна природа”. Чіткою і зручною для практиків є структура програми. До прикладу, насамперед подано матеріал до кожної теми розділу; потім – регіональний матеріал до кожного регіону, надалі – тематичний словник і орієнтовна тематика занять для кожної вікової групи. Слушно те, що програма побудована за регіональним принципом ознайомлення дітей з рідним краєм, який перегукується із загальнодидактичним принципом – від близького до далекого, від знайомого до незнайомого. Проте, безумовно, авторський колектив був неспроможний повною мірою охопити специфіку всіх регіонів України. Це має здійснюватися на місцях творчо працюючими спеціалістами дошкільного виховання, але без однобічного захоплення місцевим матеріалом.

*Висновки та перспективи подальших розвідок...* Отже, у галузі дошкільного виховання є чимало наробок, що відображають прагнення науковців запроваджувати і використовувати надбання української етнопедагогіки у роботі з дітьми. Але аналіз нинішніх варіативних програм виховання і навчання дітей дошкільного віку та авторських тематичних програм з використання народознавства в дошкільних закладах свідчить про необхідність створення відповідних регіональних програм, які б охоплювали специфіку місцевого краєзнавчого матеріалу, залучаючи дітей до рідної культури, починаючи з рідного краю, а вже від нього до інших регіонів України.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Освіта, 1993.
2. Дитина: орієнтовний зміст виховання і навчання дітей 3-7 років у дитячих закладах. – К., 1991.
3. Дитина в дошкільні роки: Керівництво для вихователів дитячих садків та батьків. – Запоріжжя, 1991.
4. Макаренко О.П. Роде наш красний: Народознавство як складова педагогічного процесу у дитячому садку // Дошкільне виховання. – 1991. – №9. – С.8-10. – 1992. – №4. – С.6-7.
5. Малятко: Програма виховання дітей дошкільного віку. – К., 1999.
6. Мій рідний край, моя земля: Українське народознавство у дошкільному закладі // Програма та довідковий матеріал вихователям дошкільних закладів. – Одеса, 1993.
7. Основи національного виховання: концептуальні положення: Частина I / За ред. В.Г.Кузя, Ю.Д.Руденка, З.О.Сергійчук. – К.: Інформаційно-видавничий центр „Київ”, 1993.

**Анотація**

**Г.М.Абрамович**

**Использование достижений украинской этнопедагогике  
в дошкольных учебных заведениях**

*В статье обобщено сущность украинской этнопедагогике. Дана характеристика ныне действующих вариативных программ воспитания и обучения детей дошкольного возраста, авторских разработок по использованию народоведения в дошкольных учебных заведениях.*

**Ключевые слова:** этнопедагогика, национальная система воспитания, народная педагогика, народоведение.

**Summary**

**G.M.Abramovych**

**Usage of Ukrainian Ethnopedagogics' Achievements at Pre-school Educational Institutions**

*The basic contents of Ukrainian ethnopedagogics is stated in the article. Characteristics of the nowadays functioning, various pre-school education programmes, author's elaborations of the use of country oriented learning at pre-school educational institutions are given.*

**Key-words:** ethnopedagogics, national education system, folk pedagogics, folk study.

Дата надходження статті

„22” червня 2007р.

УДК 378.147

**О.В.АБРАМЧУК,**

*кандидат педагогічних наук  
(м.Вінниця)*

**МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ У ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

*У статті йдеться про пріоритетні напрями морального виховання молоді, про формування моральних якостей особистості.*

**Ключові слова:** моральне виховання, моральні якості, моральні почуття, ціннісні орієнтації, гуманізм, честь, чесність, сумління.

*Постановка проблеми в загальному вигляді... Проблеми духовності, моральності, гуманізму набувають актуальності у періоди соціальних криз, коли руйнуються попередні ідеали, ціннісні орієнтації минулих поколінь, відсутня національна ідея.*

Сьогодні наше суспільство має нагальну потребу у високоморальній особистості. Першочерговим завданням освіти є виховання такої особистості, здатної зробити вибір, прийняти рішення з позицій моралі.

*Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд пріоритетних напрямів морального виховання сучасної молоді.*

*Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Виховання багатьом уявляється занадто масовим і повсякденним заняттям, щоб бути мистецтвом й припускати талант. Про це російський педагог К.Д.Ушинський писав, що „мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім здається справою знайомою та зрозумілою, а декому навіть легкою, – і тим зрозумілішим і простішим здається воно, чим менше людина з ним знайома, теоретично або практично” [1].*

Виховання по своїй суті покликано бути мистецтвом, а не ремеслом, яким його найчастіше роблять обставини, вимоги життя.